



Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming

Een gezamenlijke NJi-uitgave van de
'richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming'
en 'Hulp in de buurt' in samenwerking met
de beroepsvereniging BPSW.

Q & A

Werken met richtlijnen
Jeugdhulp en
Jeugdbescherming

Inleiding

Dicht bij kinderen en gezinnen staan

- Vragen en antwoorden op vijf onderwerpen
- Team Jeugd en Gezin Waalwijk
- Jeugdteams Zuid-Holland Zuid
- WijEindhoven



Dicht bij kinderen en gezinnen staan

Als (jeugd)professional in een wijkteam sta je dicht bij kinderen en gezinnen die met een ondersteuningsvraag aankloppen bij de gemeente. Samen met je collega's heb je een rol in het signaleren van opgroei- of opvoedproblemen. Ook probeer je aan te sluiten bij kinderen en gezinnen door hun vaardigheden en hun omgeving te versterken.

Het uitgangspunt is hierbij dat wijkteamprofessionals vanuit een faciliterende houding perspectieven van het gezin ophalen en verbinden. In eerste instantie lost het gezin problemen op met naasten en hebben professionals een ondersteunende rol vanuit hun kennis en kunde van jeugd en opvoeding.

Dit vraagt veel deskundigheid van wijkteamprofessionals. Daarbij kun je ook de richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming gebruiken. In de praktijk biedt dat kansen, maar geeft het ook dilemma's. Waar past het gebruik van richtlijnen en waar schuurt het? En hoe kan er bij de verdere ontwikkeling van richtlijnen rekening gehouden worden met de ervaringen die wijkteams ermee hebben?

Met die vragen over het werken met richtlijnen zijn drie verschillende wijkteams in 2024 samen met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en de Beroepsvereniging voor Professionals in het Sociaal Werk (BPSW) aan de slag gegaan met het implementeren van richtlijnen volgens de Implementatiewijzer.

Dat gebeurde in:

- **Team Jeugd & Gezin Waalwijk**, een net startend toegangsteam dat zelf jeugdhulp biedt in een relatief kleine gemeente (50.000 inwoners)
- **Jeugdteams Zuid-Holland Zuid**, een organisatie die regionaal werkt en zich vanaf de start in 2015 specifiek richt op jeugd
- **WJJeindhoven**, een generalistisch werkend wijkteam voor alle inwoners, verdeeld over acht gebiedsteams in een gemeente met bijna 250.000 inwoners.

Het leertraject dat we met deze drie wijkteams hebben doorlopen, hebben we als positief ervaren. Samen hebben we gezocht naar een goede aansluiting van de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming op de taal en cultuur van de wijkteams. Dat zoekproces is nog niet afgelopen.

De komende tijd gaan we de aandacht voor preventie, normalisering en verbinden met de kracht van gezinnen steviger in de richtlijnen verankeren. Ook willen we nog meer werk maken van het betrekken van wijkteamprofessionals in het proces van richtlijnontwikkeling en -herziening. Zodat hun expertise verankerd wordt en de richtlijnen nog beter aansluiten op hun werkwijze.

”

‘In een casus kun je soms meerdere richtlijnen volgen. Het is nog een uitdaging om hierin een selectie te maken.’

► **Aanvullende informatie** **Aanpak van het leertraject**

In hoofdlijnen was de aanpak in de drie wijkteamorganisaties als volgt:

- Na een introductie van de richtlijnen brachten we samen de ‘huidige situatie in beeld’.
- Aan de hand van de richtlijnthermometer deed ieder wijkteam een nulmeting.
- Op grond daarvan kozen de wijkteams doelen en daarbij passende activiteiten die ze aan elkaar presenteerden. Hierbij werden feedback en tips verzameld.
- In team 1 en 3 zijn we ook aan het werk gegaan met een casus om de inhoud van de richtlijnen te bekijken en op bruikbaarheid te beoordelen.
- In de laatste bijeenkomst zijn de organisaties online bijeengekomen, hebben we ervaringen uitgewisseld en de inhoud van dit document bepaald.

Vragen en antwoorden rond vijf onderwerpen

De ervaringen en inspiratie die dit leertraject heeft opgeleverd, hebben we in dit document verwerkt in de vorm van vragen, antwoorden en citaten van jeugdprofessionals uit de drie wijkteams. We clusteren ze rond vijf onderwerpen die in de wijkteams bleken te spelen:

1. de aansluiting van richtlijnen op de visie en andere kennisbronnen van wijkteams
2. het werken met richtlijnen in de praktijk
3. de positie van richtlijnen
4. de invoering van richtlijnen
5. de totstandkoming en actualiteit van richtlijnen



► Aanvullende informatie

Ervaringen in de drie wijkteams

Team Jeugd & Gezin Waalwijk

Dit wijkteam is recent gestart als toegangsteam dat voorliggend en indicatievrij hulp biedt en wilde de richtlijnen graag een duidelijke plek geven in de werkwijze. In de bijeenkomsten is aandacht besteed aan de positie van de richtlijnen ten opzichte van de professionele standaard en de Jeugdwet, het planmatig en procesmatig implementeren van richtlijnen en het in kaart brengen van de huidige situatie met de tool 'richtlijnthermometer'.

De teamleden verschilden onderling wat betreft hun kennis van en ervaring met de richtlijnen. Tijdens de eerste bijeenkomst nam het team zich voor een doel voor richtlijnimplementatie te formuleren. Maar uit tussentijds contact bleek dat andere zaken steeds voorrang vroegen. Ook hadden de teamleden behoefte om concreet met de richtlijnen aan de slag te gaan rond een casus. In de tweede bijeenkomst is daarom gewerkt met een casus waarvoor de tool 'Vind de weg door het woud aan richtlijnen'.

Terugkijkend vonden de teamleden dat de bijeenkomsten het werken met de richtlijnen meer gewicht en focus hebben gegeven. Over het toepassen van richtlijnen in de casus waren ze erg te spreken. Wel misten ze soms diepgang in de aanbevelingen. Ook was het vaak zoeken hoe

bepaalde richtlijnen benut kunnen worden bij lichte problemen. Dat is een signaal om mee te nemen in toekomstige richtlijnontwikkeling en -herziening.

Jeugdteams Zuid-Holland Zuid

Van deze regionaal werkende organisatie waren bij het leertraject gedragswetenschappers, gezinswerkers, een cliëntvertegenwoordiger, enkele stagiaires en een manager betrokken. Het betrof vertegenwoordigers vanuit verschillende sociale en jeugdteams (Dordrecht, Alblasserdam, Sliedrecht en Molenlanden) zodat zoveel mogelijk perspectieven en ervaringen een plek kregen.

Iedereen had weet van de richtlijnen, maar de vraag was hoe ze te gebruiken zijn en welke positie ze in het werk innemen. De richtlijnen vormen ook de grondslag voor een kernbesluitendocument: wie moet wat op welk moment met wie overleggen?

Ook in dit team waren er vragen over het vinden van de weg in het woud van richtlijnen.

Wat opviel was dat in de opleidingen de richtlijnen een prominente rol speelden, maar in de praktijk naar de achtergrond verdwenen. Daarom hebben de stagiaires een enquête gehouden over bruikbaarheid, nut en noodzaak van de richtlijnen. Eén van hun conclusies was dat over de richtlijnen spreken iets anders is dan ze ook echt inzetten in casuïstiekoverleg.

De richtlijnorganisatie kreeg het advies om de houdbaarheid van de richtlijnen nauwkeuriger af te stemmen op de tijdgeest, bijvoorbeeld aan de behoefte aan onderbouwing van collectieve aanpakken. Ook wees dit team erop dat taal belangrijk is en niet altijd past. Het team gaf zichzelf de tip om te denken aan de informatie voor ouders over de richtlijnen en rustmomenten in te bouwen om stil te staan bij richtlijnen. Tevens viel dit team de rijkdom op die te vinden is in de richtlijnen. Soms staat er niets nieuws in de richtlijnen, maar is dat een goed teken omdat het handelen dan aansluit op de richtlijn.

WJJeindhoven

Bij het team dat generalistisch werkt voor alle inwoners van de gemeente, zat een afvaardiging van generalisten met een SKJ registratie uit de verschillende wijken om tafel. Ook hier was dat een mix van gedragswetenschappers en generalisten. Om de link te leggen met de collega's in de wijkteams zijn er in sommige teams later presentaties voor de hele teams gegeven. Daarin stond de vraag centraal hoe de richtlijnen ook voor hen van betekenis kunnen zijn. Wat opviel was dat de richtlijnen bij hen veel minder bekend waren.

De afgevaardigde generalisten vonden dat het hen hielp om weer eens in de richtlijnen te duiken. Na de training Beroepscode & Tuchtrect of wanneer iemand net hun studie had afgerond leefde hun kennis daarover wel, maar daarna zakte die snel weg.

Vragen gingen over het zich eigen maken van de richtlijnen, het levend houden van de aandacht voor richtlijnen, over het integreren van de richtlijnen in de werkwijze en hoe de richtlijnen aansluiten op de visie. Wat moet je daarvoor op welk niveau borgen en in welke structuren?

Ook hier kwam het belang van taal naar voren. Soms worden de richtlijnen als te medisch, te problematiserend en te individueel gericht ervaren. De richtlijnen leggen veel eigenaarschap bij de professional, terwijl de organisatie als visie heeft dat eigenaarschap bij het gezin ligt. En de professional het gezin faciliteert om, samen met de mensen die om het gezin staan, een eigen koers te bepalen en plan te maken. Dit betekent dat de wijkteamprofessional verschillende perspectieven ophaalt en deze samen met het gezin met elkaar te verbindt. De organisatie gaat er hierbij vanuit dat het gezin en diens netwerk al veel oplossingskracht hebben en dat een professional daarop aanhaakt. De organisatie is hier nog lerend in en kiest ervoor om generalisten vanuit die visie te scholen. Wat past er dan en wat schuurt er in combinatie met de richtlijnen? Tegelijkertijd was er veel enthousiasme, want het is ondersteunend om te weten waar je informatie kan halen als je tegen vraagstukken aanloopt en je professionele perspectief wilt toevoegen aan het verhaal van het gezin.



Aansluiting van richtlijnen op de visie en andere kennisbronnen van wijkteams

- Hoe sluiten de richtlijnen aan op de visie van het wijkteam waarin normaliseren en versterken van eigen kracht en zelfregie centraal staat?
- Hoe verhouden de richtlijnen zich tot de andere kennis voor wijkteamprofessionals?
- Hoe verhouden de richtlijnen zich tot de Keuzehulp jeugd en gezin?



? Hoe sluiten de richtlijnen aan op de visie van het wijkteam waarin normaliseren en versterken van eigen kracht en zelfregie centraal staat?

Wijkteamprofessionals werken vanuit een basishouding waarin normaliseren en het versterken van de kracht van gezinnen centraal staat. Samen beslissen over hulp is hierbij een basisrichtlijn. Met als uitgangspunt vanuit wijkteams dat de wijkteamprofessional de gezinnen kennis en informatie aanreikt zodat zij in staat zijn zelf de juiste beslissingen te nemen. De mate waarin de andere richtlijnen op deze visie aansluiten hangt samen met de soort richtlijn.

De richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming zijn onder te verdelen in vier categorieën:

- Opgroeien en ontwikkeling: Middelengebruik, Seksuele ontwikkeling, Radicalisering, Toekomstgericht werken.
- Gezin en omgeving: Gezinnen met meervoudige en complexe problemen, Kindermishandeling, KOPP/KOV, Problematische gehechtheid, Scheiding
- Ontwikkelingsproblemen: ADHD, Dyslexie, Ernstige gedragsproblemen, Stemmingsproblemen, Traumagerelateerde problemen.
- Hulpproces en hulpvorm: Uithuisplaatsing en terugplaatsing, Residentiële jeugdhulp, Pleegzorg.

De richtlijnen over ‘Opgroeien en ontwikkeling’ en ‘Gezin en omgeving’ sluiten meer aan op normaliseren, versterken van eigen kracht en zelfregie dan de richtlijnen over ‘Ontwikkelingsproblemen’. Bij de toekomstige actualisatie van alle richtlijnen, maar zeker ook bij de richtlijnen over ontwikkelingsproblemen, zal meer aandacht komen voor normaliseren en het versterken van eigen kracht en zelfregie. Hierbij is ook een uitbreiding van de richtlijn voorzien ‘aan de voorkant’: gericht op preventie en beginnende problemen. Doel is om ook bij deze richtlijnen de link met het gewone opvoeden en opgroeien te leggen.



‘Sommige richtlijnen sluiten beter aan op onze visie dan andere. Fijn dat hier aandacht voor is bij de herziening van de richtlijnen.’

? Hoe verhouden de richtlijnen zich tot de andere kennis voor wijkteam-professionals?

Wijkteamprofessionals beschikken over veel generieke en specifieke basiskennis. Bovenop deze basiskennis bieden de richtlijnen een belangrijk vakinhoudelijk kader voor de aanpak van specifieke vragen en problemen van kinderen en gezinnen waar wijkteamprofessionals in de dagelijkse praktijk mee te maken hebben.



‘De richtlijnen zijn voor mij een belangrijke kennisbron waar andere kennisbronnen en methodieken aan gelinkt zijn.’

‘Naast de richtlijnen gebruik ik ook methoden en tools zoals gesprekskaarten, werkboekjes, Signs of safety.’

► Aanvullende informatie Overzicht van de basiskennis van wijkteamprofessionals

- Een goede basishouding, waaronder snappen wat je plek is, contact maken, je mens tonen, betrouwbaar en toegankelijk zijn, verkennen van de leefwereld en belangrijke thema's. Zie bijvoorbeeld de WMO-competenties voor sociale wijkteams.
- Gemeentelijke procedures rond beschikkingen, het juridische deel, zeker als je in dienst bent van de gemeente.
- Karakteristieken van de wijk, de buurt, het gebied waarin je werkt en je partners, en weten wat je taak is en die van anderen en hoe die complementair zijn benutting van basisvoorzieningen of collectief aanbod en eventueel in combinatie met individuele hulp.
- Regievoering, zowel vanuit de optiek van het gezin, de hulpverlener als vanuit de gemeente.
- Waarden / 'leidende principes' voor het werken in het sociaal domein, sociale netwerk strategieën of oplossingsgericht werken.
- Meldcode Kindermishandeling en huiselijk geweld.



? Hoe verhouden de richtlijnen zich tot de Keuzehulp jeugd en gezin?

De Keuzehulp jeugd en gezin biedt wijkteam-professionals concrete aanknopingspunten voor het ondersteunen van kinderen, jongeren en gezinnen met hun hulpvraag. Bij de ontwikkeling van de Keuzehulp is de inhoud van diverse richtlijnen expliciet meegenomen. De inhoud van de Keuzehulp sluit dus aan op de inhoud van een aantal richtlijnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming die relevant zijn voor wijkteamprofessionals.

Deel 1 Keuzehulp

De Keuzehulp start met een beschrijving van zeven kernelementen van de basiszorg aan kinderen, jongeren en gezinnen. Dat is de kern van je werk als jeugdprofessional.

Deel 2 Keuzehulp

Deel 2 van de Keuzehulp gaat in op het voeren van een startgesprek om een goed beeld te krijgen van het gezin.

Deel 3 Keuzehulp

Deel 3 helpt je om samen met ouders en jongeren te beslissen welke hulp het beste past.

De verschillende delen van de Keuzehulp ondersteunen je als jeugdprofessional bij het maken van keuzes, op basis van kennis over wat werkt bij bepaalde problemen of in bepaalde omstandigheden.

Dit vormt een fundament voor passende hulp.

Hiermee geeft de Keuzehulp houvast in het samen beslissen en inzetten van hulp die werkt in de context van het wijkteam.



‘Ik gebruik de Keuzehulp bijvoorbeeld voor vaardigheden als een werkrelatie aangaan en hoe een startgesprek vorm te geven.’



Werken met richtlijnen in de praktijk

- Welke delen van de richtlijn pak je er op welk moment bij en hoe filter je de voor jou belangrijke informatie?
- Hoe maak je de vertaalslag van vrij algemeen aanbevelingen naar de concrete praktijk?
- Hoe gebruik je de richtlijnen met het oog op integraal werken?
- Kan je AI inzetten om de juiste kennis uit de richtlijnen te halen?

2

? Welke delen van de richtlijn pak je er op welk moment bij en hoe filter je de voor jou belangrijke informatie?

Je kan de richtlijnen op verschillende momenten met een verschillend doel raadplegen, bijvoorbeeld ter voorbereiding van een gesprek, om te gebruiken tijdens een gesprek of als naslagwerk. In casuïstiek kan je de richtlijnen op de volgende manieren benutten:

- Onderzoeken wat er aan de hand is.
- Zoeken naar een passende aanpak bij bepaalde zorgen of problemen.
- Keuzes onderbouwen.
- Ouders en/of kind uitleg geven.

Onderzoeken wat er aan de hand is

Als je zorgen hebt over de ontwikkeling van een kind zijn richtlijnen een hulpmiddel om beter te begrijpen wat de achtergrond van deze zorgen is. Verschillende richtlijnen bieden informatie over de elementen die een rol spelen bij het ontstaan van specifieke problemen. Ook staat er in hoe je als professional kan signaleren en diagnostiek kan uitvoeren. Ter ondersteuning zijn in de richtlijnen wetenschappelijk onderbouwde instrumenten opgenomen die je kan gebruiken om de situatie in kaart te brengen.

Zoeken naar een passende aanpak bij bepaalde zorgen of problemen

Richtlijnen geven veel informatie over wat werkt bij bepaalde zorgen of problemen. Ze beschrijven de gewenste houding en competenties van de professional. Ze reiken hulpmiddelen en tools aan die bruikbaar zijn in de ondersteuning. Ook zetten ze op een rijtje welke interventies effectief zijn voor welke doelgroep, zodat je dit niet zelf hoeft uit te zoeken.



‘Wij hebben het gebruik van richtlijnen opgenomen in ons casuïstiekformulier. Dat helpt als een goede reminder.’

Keuzes onderbouwen

Richtlijnen zijn ondersteunend bij het objectiveren van zorgen en signalen. Je kunt de richtlijnen gebruiken om te motiveren hoe je naar de hulpvraag kijkt, welke aanpak jou passend lijkt of welke interventie je voorstelt. Ze kunnen je helpen om in een gesprek of verslag onder woorden te brengen waarom je doet wat je doet. Richting ouders of kind, maar ook in je team of in het contact met professionals uit andere organisaties.

Ouders en/of kind uitleg geven

Je kan richtlijnen benutten om psycho-educatie aan ouders, kinderen of jongeren te geven. Het duiden van de aard en oorzaak van de klachten kan ruimte geven om samen aan oplossingen te werken. Richtlijnen helpen ook om na te gaan welk gedrag bij een bepaalde ontwikkelingsfase hoort. Veel richtlijnen besteden aandacht aan wat de omgeving het beste kan doen of juist moet laten als een kind bepaald gedrag vertoont. De procesrichtlijnen, zoals Samen Beslissen, en de richtlijnen over diverse hulpvormen, zoals Pleegzorg, helpen om ouders te informeren over de stappen die je als professional volgt. Zo weten ze beter wat ze kunnen verwachten of welke vragen ze kunnen stellen. Bij een moeilijke boodschap kan het helpen als je uitlegt dat je keuze gebaseerd is op overeenstemming binnen de beroepsgroep over wat 'goed' handelen is.



‘De richtlijnen helpen mij om een keuze te maken voor een passende interventie.’



‘Het doornemen van een richtlijn samen met een ouder helpt om de richtlijn een duidelijke plek te geven in de samenwerking’.



‘Een herinnering aan de richtlijnen in mijn plan stimuleert om de richtlijn erbij te pakken en na te gaan wat er over het onderwerp staat.’

Tijdens casuïstiekbespreeking

Met behulp van de richtlijnen kun je als professional het handelen van jezelf en van collega's toetsen. Bijvoorbeeld door bij casuïstiekbespreeking altijd de vraag stellen: 'Wat staat hierover in de richtlijnen?' of 'Welke richtlijn zou behulpzaam kunnen zijn?'. Richtlijnen kunnen ook helpen bij het organiseren van tegenspraak. Dat houdt in dat collega's meedenken over beslissingen en je kritisch bevragen en toetsen. Dit helpt om aannames en denkfouten te onder-
vangen. Sommige organisaties maken het gebruik van richtlijnen een vast onderdeel van deze besprekingen.



**'Ik maak voor de fase van vraagverheldering-
en informatieverzameling gebruik van de
vragenlijsten die in de richtlijnen genoemd zijn,
en benut voor de beschrijvende achtergrond-
informatie de informatie over oorzaken,
risicofactoren en beschermende factoren.'**

Hoe maak je de vertaalslag van vrij algemene aanbevelingen naar de concrete praktijk?

De aanbevelingen in de richtlijn kun je gebruiken bij het kiezen van de best passende hulp. Het is aan jou als wijkteamprofessional om deze adviezen op maat in te zetten, passend bij de vraag en behoefte van het kind of gezin. Je gebruikt hiervoor je expertise en praktijkervaring.

Hoe gebruik je de richtlijnen met het oog op integraal werken?

Integraal werken is aan de orde als er bij hulpvragers meerdere vragen of problemen spelen. Het kan zijn dat je dan meerdere richtlijnen moet raadplegen en daar een lijn uit moet destilleren die past bij de vragen. In deze situaties is het goed om een gedragswetenschapper of een collega met aanvullende expertise te laten meedenken.



‘In een casus kan je soms meerdere richtlijnen volgen. Ik vind het nog een uitdaging om hierin een goede selectie te maken.’



‘Het werken vanuit de aanbevelingen van een richtlijn helpt mij om snel vervolgstappen te zetten. Fijn dat de richtlijnen op deze manier aangeboden worden.’



‘Ook extern kan je vaker de richtlijnen erbij pakken, bijvoorbeeld als je vastloopt in de samenwerking met zorgaanbieders. Hiermee heb je een norm die iedereen draagt.’

? Kan je AI inzetten om de juiste kennis uit de richtlijnen te halen?

Op de nieuwe website van de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming worden de richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming op een meer gebruiksvriendelijke manier ontsloten. Per richtlijn wordt ingegaan op de vragen en aanbevelingen en een korte toelichting en verdieping gegeven. Je kan hiermee als wijkteam-professional snel de informatie vinden die je zoekt. Maar kan je daarvoor ook AI gebruiken?

Deze vraag is niet zomaar te beantwoorden omdat er discussies zijn over de betrouwbaarheid. Voorlopig adviseren wij om de website te raadplegen. Het programmateam volgt de ontwikkelingen rond AI en kijkt wat die betekenen voor het gebruik van de richtlijnen.



”

‘AI heeft volop onze aandacht.
We volgen de ontwikkelingen.’



Positie van richtlijnen

- Op welke manier ben je als wijkprofessional die werkt met jeugd (HBO jeugd- en gezinsprofessional of WO-gedragswetenschapper) zelf verantwoordelijk voor het werken met de richtlijnen?
- Hoe verhouden richtlijnen zich tot professionele autonomie
- Mag je afwijken van de richtlijnen en zo ja, hoe beargumenteer je dat?
- Hoe verhouden de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming zich tot andere richtlijnen in het sociaal domein?

3

? Op welke manier ben je als wijkprofessional die werkt met jeugd (HBO jeugd- en gezins-professional of WO-gedragswetenschapper) zelf verantwoordelijk voor het werken met de richtlijnen?

Richtlijnen ondersteunen jeugdprofessionals, ouders en kinderen bij het kiezen en uitvoeren van goede zorg. Ze maken deel uit van de professionele standaard die is gebaseerd op overeenstemming binnen de beroepsgroep over wat 'goed' handelen is. In de Jeugdwet is opgenomen dat een hulpverlener handelt in overeenstemming met de professionele standaard. Van organisaties, gemeenten en financiers wordt verwacht dat ze het voor jeugdprofessionals mogelijk maken om te werken volgens de professionele standaard. De Jeugdwet spreekt zich uit over de plicht van organisaties om hun jeugdprofessionals zodanig te faciliteren dat zij volgens de professionele standaard kunnen werken. Sommige organisaties hebben een visie of beleid over richtlijngebruik. Maar als professional ben je ook zelf verantwoordelijk om, in het kader van je professionaliteit, de richtlijnen te raadplegen in je werk.



‘De SKJ-registratie, beroepscode en richtlijnen zijn voor mij met elkaar verbonden als basis voor de kwaliteit van mijn werk.’

? Hoe verhouden richtlijnen zich tot professionele autonomie?

Professionele autonomie is de vrijheid, maar ook de verantwoordelijkheid die je als professional hebt om mensen die een beroep doen op het wijkteam zoveel mogelijk recht te doen. Je handelt daarvoor binnen kaders die staan beschreven in de professionele standaard.

Eén van die kaders bestaat uit de richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. Deze ondersteunen je als jeugdprofessional in je werk met kinderen, jongeren en hun ouders.

Als wijkteamprofessional kun je direct contact hebben met degene die hulp vraagt of een meer indirecte relatie hebben wanneer je de uitvoerend professional adviseert of coacht, bijvoorbeeld in de rol van gedragswetenschapper of bij collegiale consultatie.

In beide gevallen bieden de richtlijnen een gemeenschappelijk denkkader waar je als wijkteamprofessional of als team je denken en handelen aan kunt spiegelen. Daarbij hoef je de richtlijnen niet van A tot Z uit je hoofd te kennen. Wel is het goed om te weten welke richtlijnen er bestaan.

Vervolgens maak je als professional een afweging welke richtlijnen van toepassing kunnen zijn bij een specifiek hulpverleningstraject.

? Mag je afwijken van de richtlijnen en zo ja, hoe beargumenteer je dat?

Vanuit je professionele autonomie mag je afwijken van de richtlijnen. Wel moet je dit altijd onderbouwd doen, omdat je je handelen hoort te toetsen aan de professionele standaard. Daarnaast is collegiaal overleg nodig, omdat zorgvuldig handelen altijd gaat om interpretatie en uitwerking van de professionele standaard in een concrete praktijksituatie. Het overleggen met directe collega's, experts en beroepsgeenoten helpt bij het toepassen van de aanbevelingen in het dagelijkse werk.

In het kader van professioneel toezicht, bijvoorbeeld volgens het Kwaliteitsregister Jeugd, wordt bij een klacht het handelen van de professional aan de professionele standaard getoetst. Het gaat hierbij niet om een resultaatverplichting, maar om een inspanningsverplichting. Het afwijken van richtlijnen kan daarbij ter sprake komen. Door uit te leggen op welke manier je bent afgeweken en hoe je deze keuze hebt onderbouwd, verantwoord je je handelen en toon je aan dat je aan de inspanningsverplichting hebt voldaan.

► Aanvullende informatie Professioneel toezicht

Het doel van professioneel toezicht is dat de jeugd-professional en de beroepsgroep kunnen leren van een klacht, zodat de zorg beter wordt. Sinds november 2022 is er een nieuw reglement van professioneel toezicht in werking. Het Voorportaal-college bepaalt op welke manier een klacht wordt behandeld:

- een mediation-traject wordt ingezet
- de klacht wordt behandeld door de commissie van consultatie (alleen voor Jeugd- en gezins-professionals mogelijk), waarbij de aandacht ligt op het vooruit kijken: hoe kan het anders? Hierbij staat het leren van de professional en de beroepsgroep centraal;
- het tuchtcollege behandelt de klacht, wanneer het voorportaalcollege oordeelt dat de klacht gaat over een mogelijk ernstige schending van de algemene tuchtnorm.

Bron: [Reglement-Professioneel-Toezicht-1-november-2022.pdf](#)

”

‘Je bent zelf verantwoordelijk voor je eigen advies en onderbouwing en dus ook voor het afwijken van het advies in de richtlijn en je onderbouwing daarvan’²²

? Hoe verhouden de richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming zich tot andere richtlijnen in het sociaal domein?

Voor professionals in het sociaal domein zijn er ook andere richtlijnen en standaarden beschikbaar, zoals bijvoorbeeld te zien is in het overzicht met richtlijnen voor sociaal werkers en de Wegwijzer Standaarden in de Zorg voor Jeugd. De positie van deze richtlijnen en standaarden is afhankelijk van de afspraken in de beroepsgroep waartoe je als wijkteamprofessional behoort.





Invoering van richtlijnen

- Hoe voer je de richtlijnen in en welke hulpmiddelen kan je hierbij gebruiken
- Hoe zorg je ervoor dat de richtlijnen blijvend aandacht krijgen?

4

? Hoe voer je de richtlijnen in en welke hulpmiddelen kan je hierbij gebruiken?

De invoering van richtlijnen in een team of organisatie is een dynamisch proces. De Implementatiewijzer ondersteunt bij het succesvol invoeren van de richtlijnen. De implementatiewijzer is vooral bedoeld als houvast om doelgericht aan de slag te gaan en je te laten nadenken over hoe je als team of organisatie de richtlijnen wilt inzetten. Lees hier de belangrijkste aanbevelingen:

- Leg de nadruk op het GOED werken met de richtlijnen.
- Ga planmatig aan de slag.
- Maak gebruik van meerdere hulpmiddelen naast elkaar.
- Gebruik hulpmiddelen.



‘Wij hebben in het team een enquête gehouden over de bekendheid, het gebruik en nut en noodzaak van richtlijnen. Dat bood een mooie basis voor gesprek.’

► Aanvullende informatie

Leg de nadruk op het GOED werken met richtlijnen

Gebruik richtlijnen op zo’n manier dat ze passen bij de situatie en context waarin je handelt. Dit daagt je als team uit om na te denken hoe het gebruik van richtlijnen de hulp aan kinderen, jongeren en gezinnen kan verbeteren of verstevigen. Implementatie van richtlijnen binnen je team kan gaan over het werken met richtlijnen in het algemeen, of over het werken met een specifieke richtlijn. Wil je dat er aandacht is voor alle richtlijnen, dan vraagt dit iets anders dan wanneer de keuze valt op één of meer specifieke richtlijnen.

Ga planmatig aan de slag

Dit vergroot de kans dat richtlijnen ook echt gebruikt worden. Het kan helpen als een kleine groep mensen binnen een organisatie de verantwoordelijkheid krijgt om richtlijnen ‘aan te jagen’. Neem in elk geval de werkwijze van je eigen team onder de loep, reflecteer hierop en kies voor verschillende richtlijnactiviteiten die aansluiten bij de bestaande werkwijze.



‘Wij werken aan de invoeringsdoelen die vanuit team zelf geformuleerd zijn.’

Maak gebruik van meerdere activiteiten naast elkaar

- Vergroot de bekendheid van de richtlijnen door het organiseren van een voorlichtingsbijeenkomst of themabijeenkomst.
- Besteed aandacht aan wat richtlijnen zijn en waarom ze er zijn. Hiermee ondersteun je de professionele autonomie.
- Neem richtlijnen op in het inwerkprogramma van nieuwe medewerkers.
- Geef richtlijnen een plek binnen methodische werkbegeleiding en/of intervisie.
- Neem richtlijnen op in werkprocessen. Sommige organisaties gebruiken de richtlijn Samen beslissen over als basis voor de screeningsopzet.
- Neem richtlijnen op in de kwaliteitssystematiek van een organisatie, zoals een handboek, functieomschrijving of als onderdeel van een beoordelingsgesprek.

Gebruik hulpmiddelen

Voor praktische materialen die jou en je team helpen bij het invoeren en toepassen van de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming verwijzen we je naar de tools op de website www.richtlijnenjeugdhulp.nl, zoals:

- De Richtlijnenthermometer
- Langs de lijn
- Vind je weg door het woud

Denk ook aan: Beroepsethiek app | BPSW



‘Het helpt als je als gedragswetenschapper een actieve rol neemt.’



‘Zeggen “kijk eens in de richtlijn” is onvoldoende om de jeugdprofessionals ook daadwerkelijk in actie te laten komen. Het gaat ook om het moment inplannen, de richtlijn erbij pakken, voorbeelden geven uit de richtlijn en ter plekke checken.’



‘Wij agenderen de richtlijnen twee keer per jaar tijdens de vakgroepbijeenkomsten voor alle teams.’

Hoe zorg je ervoor dat de richtlijnen blijvend aandacht krijgen?

Dit kan op meerdere manieren, bijvoorbeeld:

- Reminders en follow-up activiteiten.
- Meten hoe het team werkt met richtlijnen en wat het effect daarvan is.
- Een document bijhouden met veel gestelde vragen en gekozen antwoorden.
- Afspraken opfrissen en actuele informatie over de richtlijnen delen.
- Het leuk maken, bijvoorbeeld met een spelelement.



‘Je organisatie heeft ook een verantwoordelijkheid in het faciliteren van werken met de richtlijnen of het implementeren ervan.’



‘Bij de voorbereiding van de casuïstiekbespreking stimuleer ik mijn team om na te gaan welke richtlijn van toepassing is en hoe je die kan hanteren.’



‘Nieuwe teamleden die net de opleiding Social Work achter de rug hebben, hebben veel kennis over de richtlijnen.’



‘Bij de start als nieuw team, hebben de richtlijnen erg geholpen om deskundigheid in het team op te bouwen.’



Totstandkoming en actualiteit van richtlijnen

- Hoe komen richtlijnen tot stand en hoe kan ik hier als wijkprofessional zelf invloed op uitoefenen?
- Hoe blijven de richtlijnen actueel en sluiten ze zo goed mogelijk aan op nieuwe ontwikkelingen?
- Hoe kunnen wijkteamprofessionals bijdragen aan ontwikkeling en herziening van richtlijnen?

5

? Hoe komen richtlijnen tot stand en hoe kan ik hier als wijkprofessional zelf invloed op uitoefenen?

Een richtlijn geeft antwoord op vragen van professionals over de inzet en uitvoering van hulp en ondersteuning aan kinderen, jongeren en hun ouders. De vragen die een richtlijn behandelt, komen voort uit een knelpuntenanalyse. Hierbij geven professionals, ervaringsdeskundigen en wetenschappers aan welke knelpunten zij ervaren, of welke belangrijke kennis in de praktijk te weinig wordt gebruikt. Richtlijnen worden ontwikkeld met kennis uit wetenschap, praktijk en ervaringsdeskundigen.

De stappen bij richtlijnontwikkeling

? Hoe blijven de richtlijnen actueel en sluiten ze zo goed mogelijk aan op nieuwe ontwikkelingen?

Een richtlijn is gebaseerd op de kennis die tijdens het schrijven beschikbaar is. Nadat een richtlijn is uitgebracht, wordt informatie verzameld over het gebruik ervan. Professionals kunnen actief feedback geven over de kwaliteit en de aansluiting van de richtlijn bij hun praktijk. Op basis van de verzamelde feedback en nieuwe inzichten kan de conclusie zijn dat een richtlijn op bepaalde punten achterhaald is en toe is aan actualisatie.

Het is gebruikelijk om richtlijnen ongeveer eens in de vijf jaar te herzien, of eerder indien nodig. Feedback en nieuwe inzichten worden dan sneller in de richtlijn verwerkt. Kijk voor meer informatie hierover op: [Over de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming.](#)

Ondanks het feit dat het Programma richtlijnen actief een vinger aan de pols houdt, heeft de actualisatie van een richtlijn vanwege de noodzakelijke zorgvuldigheid vaak een flinke doorlooptijd. Dit betekent dat het meestal even duurt voordat nieuwe kennis en inzichten in een bestaande richtlijn zijn vastgelegd.

Hoe kunnen wijkteam-professionals bijdragen aan ontwikkeling en herziening van richtlijnen?

Hiervoor zijn meerdere manieren:

- Je kan je dilemma's en knelpunten vanuit de praktijk aankaarten via info@richtlijnenjeugd.nl. Als dit veelgehoorde dilemma's of knelpunten zijn, wordt een knelpuntenanalyse overwogen. Deze gaat altijd vooraf aan de ontwikkeling van een richtlijn.
- Je kan je aanmelden voor deelname aan de ontwikkelwerkgroep voor een nieuwe richtlijn of de herzieningswerkgroep voor een herziening. Je denkt dan samen met andere professionals, wetenschappers en ervaringsdeskundigen actief mee over de beantwoording van de vragen die als uitgangspunt zijn genomen voor de richtlijn.
- Je kan je opgeven voor deelname aan een proefimplementatie waarbij je als professional of organisatie de nieuwe of herziene richtlijn toetst in de praktijk. Als blijkt dat professionals met sommige aanbevelingen niet uit de voeten kunnen, volgen aanpassingen.
- Je kan na publicatie van de richtlijn feedback geven. Dat kan via info@richtlijnenjeugd.nl. Deze feedback kan leiden tot kleine of grotere aanpassingen. Ook kan belangrijke feedback tot een herziening leiden.



Richtlijnen Jeugdhulp
en Jeugdbescherming

richtlijnenjeugdhulp.nl

Meer informatie of contact
info@richtlijnenjeugdhulp.nl

Deze Q&A voor wijkteams is een gezamenlijke NJi-uitgave van de 'richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming' en 'Hulp in de buurt' in samenwerking met de beroepsvereniging BPSW. Het is bedoeld voor gebruik door de wijkteams.

Vormgeving en huisstijl
Jillem Grafisch ontwerp

Fotografie
Stocksy en iStockphoto

Publicatie
30 september 2025